

Position paper Nationale ombudsman voor het rondetafelgesprek standplaatsenbeleid op 15 september 2021

In dit position paper deel ik mijn inzichten over het tekort aan standplaatsen voor woonwagenbewoners, op verzoek van de Vaste Commissie Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamer.

Woonwagenbewoner zoekt standplaats

Al in mei 2017 bracht ik het rapport uit ['Woonwagenbewoner zoekt standplaats'](#). Hierin constateerde ik dat de overheid bij het standplaatsenbeleid niet de mensenrechten van woonwagenbewoners centraal stelt, maar de nadruk legt op 'normalisatie'. Daardoor werden ook geen inventarisaties gedaan naar de behoefte aan standplaatsen, werden er geen nieuwe plekken gecreëerd en regelmatig betonblokken geplaatst op vrijgekomen standplaatsen. Woonwagenbewoners meldden zich massaal bij de ombudsman over het tekort aan standplaatsen voor henzelf en hun kinderen.

In meerdere uitspraken maakt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens duidelijk dat verdragsstaten de verplichting hebben om de levensstijl van woonwagenbewoners te faciliteren. Ook het College voor de Rechten van de Mens oordeelde in verschillende gevallen dat gemeenten of wooncorporaties zich discriminerend opstelden door geen woonwagenstandplaatsen beschikbaar te stellen. Het is mijn taak om op te komen voor de fundamentele rechten van burgers. Daarom deed ik de oproep voldoende standplaatsen te realiseren om zo de mensenrechten van woonwagenbewoners te respecteren.

Concreet deed ik de onderstaande aanbevelingen aan het Rijk:

- Wijs een minister aan die namens de Rijksoverheid portefeuillehouder is voor woonwagenbewoners en hun mensenrechten.
- Ontwikkel samen met gemeenten een visie op het standplaatsenbeleid in overeenstemming met het mensenrechtenkader voor de culturele identiteit van woonwagenbewoners (onder meer de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de oordelen van het College voor de Rechten van de Mens).
- Breng de handreiking Werken aan woonwagenlocaties (2006) hiermee in overeenstemming. Zorg voor kennis hierover in gemeenten die adequaat en op peil is.
- Monitor de impact van het overheidsbeleid op de bescherming van de culturele identiteit van woonwagenbewoners.

Aan gemeenten deed ik de onderstaande aanbevelingen:

- Benoem in het college van burgemeester en wethouders een portefeuillehouder voor woonwagenbewoners en hun mensenrechten.
- Ga in gesprek met de gemeenteraad over het standplaatsenbeleid en eventuele voornemens om het standplaatsenbeleid aan te passen.
- Maak standplaatsenbeleid in overeenstemming met het mensenrechtenkader voor de culturele identiteit van woonwagenbewoners (onder meer de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de oordelen van het College voor de Rechten van de Mens) en leg de standplaatsenbehoefte onder woonwagenbewoners in uw gemeente vast in de Woonvisie.
- Inventariseer daartoe de behoefte aan standplaatsen, toewijzingscriteria, constructies voor huur of koop en woonvorm onder woonwagenbewoners in uw gemeente.

Wat is er sindsdien gebeurd?

Het ministerie van BZK heeft in 2018 samen met woonwagenebewoners, gemeenten, woningcorporaties en andere betrokkenen een nieuw beleidskader ontwikkeld. Het beleidskader is niet meer gericht op 'uitsterven', maar op het waarborgen van de culturele identiteit van woonwagenebewoners. Dit beleidskader schiep positieve verwachtingen bij woonwagenebewoners en bij mij.

Ik ben in de daaropvolgende jaren in gesprek gebleven met woonwagenebewoners om van hen te horen wat zij merken van de ontwikkelingen. Ik ontving klachten, ben op bezoek gegaan op woonwagenlocaties en heb met woonwagenebewoners en hun vertegenwoordigers gebeld. Veel woonwagenebewoners die ik sprak, vertellen dat er in de praktijk weinig is veranderd. Op 5 maart 2021 schreef ik de minister van BZK, omdat zij eindverantwoordelijk is voor het beschermen van de mensenrechten van woonwagenebewoners, dat ik mij zorgen maak. Ik schreef dat vooralsnog de papieren realiteit is veranderd, maar dat ik de zorg heb dat dit nog veel te weinig is vertaald naar extra standplaatsen.

Mijn sombere beeld werd bevestigd in de herhaalmeting van het ministerie van BZK (11 mei 2021). Uit deze monitor blijkt dat een deel van de gemeenten bezig is met een behoefte-inventarisatie voor standplaatsen en de ontwikkeling van nieuw beleid. Er zijn echter nog veel gemeenten voor wie dit niet geldt. Voor cijfers verwijs ik naar de herhaalmeting. Uit de cijfers blijkt dat er nauwelijks nieuwe standplaatsen zijn bijgekomen.

Welke knelpunten signaleren we?

Van gemeenten hoor ik dat de woonvorm van woonwagenebewoners duur en lastig te realiseren is. Ik heb begrip voor de financiële en praktische uitdagingen. Maar geld mag geen obstakel zijn voor het nakomen van mensenrechten. Ik verwacht dat het onderzoek van BZK naar de kosten van standplaatsen gepaard gaat met voldoende middelen voor het realiseren van deze woonvorm. De overheid moet de door haar gedane toezeggingen nakomen. Ik wijs op het belang van politiek en bestuurlijk commitment, bij het Rijk en gemeenten, om het tekort aan standplaatsen op te lossen. De toch al complexe relatie tussen woonwagenebewoners en overheid komt verder onder druk te staan, omdat deze burgers onvoldoende zicht hebben op wat ze van de overheid kunnen verwachten. Die onzekerheid voedt wantrouwen, ook als de overheid er met de beste bedoelingen mee aan de slag is gegaan.

Mijn oproep aan u

Het is de hoogste tijd dat er nu echt meer standplaatsen voor woonwagenebewoners bijkomen. De ingewikkelde situatie op de woningmarkt mag geen excuus zijn om woonwagenebewoners zo lang achter te stellen. Voor de Rijksoverheid is het belangrijk om een regierol te nemen in het verzamelen en verspreiden van kennis, het faciliteren van gemeenten en het monitoren van de situatie. Ik hoop dat u als Tweede Kamer het kabinet zult blijven oproepen om de regierol op te pakken en voldoende standplaatsen te realiseren.